

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 27 - 5 juli 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

De vermaatschappelijking van het maatschappelijk werk (I)

De Smet: Ik werk op de afdeling Den Haag en daar ben ik verantwoordelijk voor een bepaalde wijk van de stad n.l. Zuiderpark en alles wat ten zuiden van dat park ligt voor de stad. Daar heb ik een kantoortje en daar kunnen mensen op bepaalde dagen en bepaalde uren met hun problemen komen. Dat varieert van schulden tot opvoedingsmoeilijkheden, huwelijksmoeilijkheden tot het komen, zoekend in wanhoop naar een huis na zoveel pogingen, na zoveel maal reageren op advertenties.

Commentaar: De vermaatschappelijking van het maatschappelijk werk. De laatste tijd staat het maatschappelijk werk in de publieke belangstelling en dat is dan vooral naar aanleiding van een reeks pamfletten, in allerlei kleuren van de regenboog, die veranderingen voorstellen in organisatie en doelstellingen. Deze pamfletten zijn vooral afkomstig van maatschappelijke werkers. Centraal staat hierbij o.a. de vraag of de maatschappelijk werker er altijd vanuit moet gaan dat zijn cliënt zich beter aan moet passen of dat hij op een bepaald moment moet zeggen, er moeten dingen in de maatschappij veranderen want de onaangepaste reactie van de cliënt is een gezond antwoord op een ongezonde situatie. Aan deze problemen wijden wij drie uitzendingen: vanochtend, volgende week en over twee weken. De daaropvolgende uitzending houden wij open voor eventuele reacties en aanvullingen.

Drs. Bram Peper: Die hele taak van het maatschappelijk werk, die is in de laatste jaren natuurlijk aan verandering onderhevig. Wat die maatschappelijke werkers moeten doen dat is voor een deel het opvangen van stukken individuele nood, maar in steeds groter kringen begint men zich af te vragen, wat doen wij nu

eigenlijk, is het oplossen van individuele nood wel effectief, is die samenleving niet zo georganiseerd en gestructureerd dat wij permanent bezig blijven met dit soort individuele noodgevallen op te lossen, terwijl wij aan de preventie, dus aan het voorkomen van nood (iets wat u trouwens in kringen van het georganiseerde maatschappelijk werk ook terugvindt, die hele term van wij moeten maatschappelijke nood voorkomen, in de praktijk doet men er niet zo geweldig veel aan, heeft men ook niet de mogelijkheden om dat te doen) maar of het niet noodzakelijk zou zijn om inderdaad die voorkoming van deze maatschappelijke nood meer centraal te stellen. Om daar iets aan te doen. En er zijn, dacht ik, de laatste jaren ontwikkelingen ook bij maatschappelijk werkers, die de hele dag niets anders doen dan dat en bij verschillende aktiegroepen zijn er bewegingen gaande die zich eigenlijk meer op dat voorkomen van die nood zijn gaan richten. Een doelstelling, die al heel lang in het maatschappelijk werk was opgenomen, maar waar men, naar mijn idee, onvoldoende serieus aandacht aan heeft besteed.

Commentaar: Roel de Smet, die u in het begin van deze uitzending hoorde, maatschappelijk werker in dienst van Humanitas, Den Haag, is betrokken bij een actie tegen de woningnood.

De Smet: Begin april heeft de Haagse Sociale Raad en Burgemeester en Wethouders de maatschappelijk werkenden uitgenodigd om in het Haagse Congresgebouw te komen praten over sanering en maatschappelijke begeleiding van bewoners van saneringswijken. De maatschappelijk werkers hebben gemeend voor deze dag een alternatief programma te moeten opbouwen en te presenteren aan de orgainsatoren. Wij waren n.l. van mening dat het volkomen zinloos is

een radio-uitzending van zondag 5 juli 1970

om over begeleiding te gaan praten wanneer in zulke hoge mate de woningnood blijft heersen. Wij hebben n.l. gesteld dat om te kunnen saneren, om de mensen te kunnen begeleiden dat er nieuwe woningen moeten zijn, en op dit ogenblik kunnen alleen maar mensen geholpen worden in een verhuizing van een getto naar een getto. En dat hebben wij aan de kaak gesteld. 20 jaar lang is een zodanig beleid gevoerd dat wij als maatschappelijk werkers gewoon gedwongen waren om lapwerk te verrichten, om het decor te blijven stutten, om de reële problematiek te blijven verdoezelen. Wij hebben nu eens eindelijk duidelijk willen maken dat wij enig opbouwend en constructief werk willen doen maar daarvoor is de eerste en enige voorwaarde dat er mogelijkheden geboden worden.

Vraag: De maatschappelijk werker is dan politiek bezig. Zie je daar dan geen problemen aan de horizon rijzen, n.l. dat mensen, die die politieke richting dan niet toegedaan zijn dan aarzelingen gaan vertonen om naar de maatschappelijk werker toe te komen.

De Smet: Tot nu toe hebben wij nog helemaal niet gemerkt dat vanuit de cliënten er enig bezwaar zou zijn, dat wij aan politiek doen; in tegendeel nu pas worden de bewoners van de saneringswijken enthousiast en zeggen ze aha, nu wordt er eindelijk iets gedaan, nu wordt er echt wel aan de deur geklopt bij de verantwoordelijken. Nu wordt er echt eens aange-toond dat zij zich jaren lang verborgen hebben gehouden achter valse beloften, achter toezeggingen waar in de praktijk nooit iets van terecht kwam. Heel wat bewoners van de sa-

Verschenen is:

Verdraagzaamheid

uitgave nr. 37 van het Nederlands Gesprekscentrum (N.G.C.) 44 blz. f 2,50.

Deze brochure is samengesteld door Dr. H. Bongers, Mr. K. Groen, Dr. S. L. Kwee, Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., Mej. Dr. M. Nolte, Prof. Dr. T. J. C. J. Nuyens, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. H. de Vos en Mr. H. B. J. Waslander.

Achtereenvolgens worden behandeld de vraag wat verdraagzaamheid is, de gronden, de grenzen en de toepassingen van verdraagzaamheid en ten slotte de verdraagzaamheid tussen de volken.

Ongetwijfeld een nuttige uitgave, nu de grenzen van het al of niet toelaatbare zo in discussie zijn.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15 x 23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 11,50

*Bestellingen per giro 58 t.n.v.
„De Humanistische Pers” Utrecht.*

neringswijken zijn bij de maatschappelijk werker en de maatschappelijk werker gekomen en hebben gevraagd of zij mee kunnen helpen om de problematiek aan de orde te stellen en om hun stem mee te laten horen bij de verantwoordelijke beleidsbepalers. Sommige mensen zijn met voorstellen gekomen om een handtekeningactie te doen en hebben zich spontaan aangemeld om handtekeningen te verzamelen en een petitie naar de 2e Kamer te sturen b.v.

Commentaar: Gaat het hierbij nu om een nieuwe problematiek of gaat het om problemen die een tijd lang vergeten zijn.

Wij vragen Prof. J. In 't Veld, mede-oprichter en oud-voorzitter van Humanitas, om de discussie die zich voor de oorlog al in socialistische kring afspeelde te vergelijken met de discussie van nu.

In 't Veld: Ik geloof dat er inderdaad wel een zekere gelijkenis is al gaat natuurlijk elke vergelijking mank, dus ook deze. De zaak voor de oorlog lag wel iets anders dacht ik, wij leefden toen nog in een tijd dat er van maatschappelijk werk, in moderne geest, nog maar heel weinig sprake was. Men dacht alleen maar aan een soort materiële steun in de vorm van beperkte geldbedragen. Het droeg voor het overgrote deel eigenlijk meer het karakter van liefdadigheid dan wat wij tegenwoordig maatschappelijk werk noemen. Nu is het begrijpelijk als men de toestanden uit die tijd kent, vooral de toestanden in de 30er jaren, toen wij met de grote werkloosheid te maken hadden en de werklozen werden afgescheept met vrij magere uitkeringen. Dat er toen bij de SDAP bij het grootste deel van de leden de overtuiging leefde, wij moeten in de eerste plaats zorgen dat er in dit soort ellendige toestanden verbetering komt. De strijd die moest dus voornamelijk gericht worden op verbetering van de sociale wetge-

ving. Toch begon toen al de gedachte op te komen dat ook al zouden wij een min of meer ideale toestand bereiken op dat punt, zodat er van werkelijke materiële nood nog maar weinig sprake zou zijn, dat er toch nog tal van gevallen over zouden blijven waarin de mensen individueel behoefte aan hulp of steun zouden voelen. U kan denken aan reclassering of kindbescherming. Er zijn mensen die het leven niet aankunnen en daardoor in moeilijkheden raken. Dat heeft heus niet alleen te maken met materiële nood, maar dat is heel dikwijls een kwestie van geestelijke nood.

Zo is er dus al voor de oorlog in de SDAP een begin gemaakt met de medewerking aan reclassering. Er kwam een reclasseringsinstelling op socialistische grondslag. Aan de kindbescherming werd al het nodige gedaan, in Amsterdam werd een vereniging van vrijwillige verzorgers opgericht, uit de kring van de moderne vakbeweging, zodat toen wij na de oorlog voor het probleem stonden, wat moeten wij hiermee aan, er al een belangrijk begin was. Zelf worstelde ik b.v. heel erg, toen ik Burgemeester van Zaandam werd en daar merkte dat wij daar nog altijd te maken hadden met een burgerlijk armbestuur in de oude stempel, toen zei ik, het wordt toch hoog tijd dat de beweging zich met deze problemen ook eens gaat bezighouden. Het betekende natuurlijk niet dat je daarmee afzag van een verbetering van de maatschappelijke structuur. Dat bleef voorop staan. Wij hebben het maatschappelijk werk altijd gezien als een opvulling van moeilijkheden die dan toch nog over zouden blijven. En

Toegeven aan behoeften

Zeldzaam zijn de mensen, die, wanneer behoeften aan iets of begeerten hen overvallen, sterk genoeg zijn om zich te kunnen beheersen en te matigen, en die, wanneer zij veel geld kunnen machtig worden, sober blijven en boven het vele de bescheiden maat kiezen.

De grote meerderheid der mensen echter is juist daaraan tegenovergesteld. Wanneer zij behoeften hebben, voelen zij een buitensporig gemis. En wanneer het hun moeilijk is in het fatsoenlijke gewin te behalen, kiezen zij liever winst in het ongehoorde.

Naar meer jaagt de mens. Het heeft een wonderlijke kracht: het eenmaal verworven bezit: het dringt naar eindeloze vergroting, neemt alle gedachten in beslag en verstikt de ontwikkeling van geest en karakter in de individu en de bloei van kunst en wetenschap in de staat.

Plato

Grieks wijsgeer, 426—347 v. Chr.

Agressie bij de mens

door Anthony Storr

Het gezonde verstand dat aan het hele boek ten grondslag ligt maakt het begrijpelijk voor iedereen; de grondige kennis en de gedisciplineerde wetenschappelijke instelling van de auteur maken het tot een openbaring voor de man van de wetenschap, vooral voor de biologisch ingestelde onderzoeker die tot op heden nogal sceptisch stond tegenover de psycho-analytische theorie.

De auteur schrijft over agressie als instinctieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitloopen. De auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 9,25 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

in zoverre is er dus, dacht ik, toch wel een verschil. Het ligt nu eigenlijk precies andersom. In het maatschappelijk werk komt men, stuit men, voortdurend op tekortkomingen in de maatschappelijke structuur, voelt men dat men er met individuele hulp alleen toch niet komt. Wij kunnen zeggen, materiële nood is voor een belangrijk deel overwonnen, ieder heeft nu recht op een minimumbestaan, maar daarnaast zijn er toch altijd nog allerlei moeilijkheden, de woningnood en aantasting van het milieu en dergelijke dingen, waardoor het maatschappelijk werk dikwijls belemmerd wordt en dan acht ik het volkomen logisch dat men zegt, ja nu moet juist uit de kring van het maatschappelijk werk een sterkere aandrang komen om ook in dergelijke tekortkomingen in de maatschappelijke structuur de nodige verbeteringen te brengen en ik vind het alleen toe te juichen dat de maatschappelijk werkers, die in de praktijk met die moeilijkheden in aanraking komen, daarvoor publieke belangstelling trachten te wekken.

Commentaar: De akties van de maatschappelijk werkers richten zich niet alleen op de woningnood. Wel is die woningnood voor hen in hun werk wellicht het meest frustrerende obstakel en het zijn niet meer alleen de beroepswerkers die zich met, wat tegenwoordig heet, welzijnsvragen bezighouden. Daarover volgende week meer. In deze eerste van drie uitzendingen over actuele problemen in het maatschappelijk werk hoorde u Roel de Smet, Drs. Bram Peper, Prof. J. in 't Veld en Huub van Dijk.

Wanneer je niet bang wordt bij de gedachte door de ander opgeslokt te zullen worden, wanneer je er geen bezwaar tegen hebt „gebruikt” te worden en wanneer je niet in opstand komt tegen zoiets als collusie, dan kun je onder de druk van valse schuldgevoelens voor je gevoel de onwillige medeplichtige of het tegenstribbelende slachtoffer worden van de ander, en dan is vaak ook dat „slachtoffer”-zijn een kwestie van collusie. Maar het kan ook dat de ander het zelf ertoe brengt dat valse zelf aan te nemen dat het zelf ontzettend graag wil zijn en dat het maar al te graag gestalte geeft, vooral wanneer de ander van zijn kant een fictie belichaamt waar het verlangen van het zelf naar uitgaat. We zullen hier voor het ogenblik afzien van verdere uitweidingen over de vormen die het beroep op elkaar en de onderlinge dwang kan aannemen en over de technieken die daarbij worden gebezigd, en evenmin zullen we ingaan op de zeer uiteenlopende reacties van ene partij op de verlangens van de andere partij, die openlijk of verhuuld en al dan niet met elkaar in overeenstemming kunnen zijn.

Wanneer het zelf in de ander iemand vindt die het zelf zal „sterken” in het valse zelf dat het zelf tot werkelijkheid wil maken, en omgekeerd, dan grijpen de verlangens van beide kanten in elkaar en dan loopt de collusie gesmeerd. Dan is de basis gelegd voor een langdurige verhouding waarin men van beide kanten waarheid en werkelijke zelfontplooiing uit de weg zal gaan. Elk van beiden heeft dan een ander gevonden die bereid is zijn onjuiste ideeën over zichzelf te onderschrijven en deze vertoning een schijn van werkelijkheid te verlenen. Een derde partij is altijd een gevaar voor een collusie tussen twee mensen. Met een meetkundige precisie die aan Spinoza doet denken, schildert Sartre in zijn *Huis Clos* een helse kring van onmogelijke situaties waarin steeds twee mensen, met een derde op de achtergrond, collusie willen aangaan. In dit stuk komt tot uiting wat een smartelijke zaak het is, wanneer je „levensontwerp” van die aard is dat je op collusie bent aangewezen om voor jezelf een enigszins dragelijke identiteit te hebben. Drie dode mensen — een man en twee vrouwen, bevinden zich samen in een kamer. De man is een lafaard, de ene vrouw een heterosexueel rotwijf, de andere een slimme lesbienne. De man is bang dat hij een lafaard is en dat andere mannen geen respect voor hem zullen hebben. De heterosexuele vrouw is bang dat ze niet aantrekkelijk is voor mannen. De lesbienne is bang dat vrouwen zich niet tot haar aangetrokken zullen voelen. De man heeft een andere man, of anders desnoods een intelligente vrouw nodig die hem als dapper ziet, zodat hij zichzelf wijs kan maken dat hij dapper is. Hij is bereid om, zover dat in zijn vermogen ligt, datgene te zijn wat één van de beide vrouwen van hem zullen verlangen dat hij is, mits ze maar met hem mee wil doen (collusie) en hem wil vertellen dat hij dapper is. Maar de ene vrouw kan hem alleen maar als sexueel object zien. De lesbienne kan hij niets bieden waar zij behoefte aan heeft, behalve dat hij een lafaard is, want zo ziet ze mannen graag, om zichzelf namelijk te kunnen rechtvaardigen. Voor de beide vrouwen is geen enkele stabiele collusie mogelijk, voor de lesbienne niet omdat ze met een man en een heterosexuele vrouw zit opgescheept, en voor de

heterosexuele vrouw niet omdat ze niet echt heterosexueel kan zijn zonder iets voor een man te „betekenen”. Maar deze man is niet geïnteresseerd. Alle drie zijn ze aangewezen op collusie om hun „kwade trouw” in stand te houden en geen van drieën slagen ze erin die collusie met een van de beide anderen tot stand te brengen; en zo blijven ze gekweld door nimmer aflatende angst en wanhoop. In deze situatie „L'enfer, c'est les autres” (De hel, dat zijn de anderen).

In zijn stuk *Le balcon* behandelt Jean Genet het thema van de kwasi-verhoudingen die gebaseerd zijn op een samenvallen van identiteit-voor-jezelf en identiteit-voor-de-andere met behulp van collusie met, en aanvulling door, de ander. Het stuk speelt grotendeels in een bordeel. De meisjes daar blijken letterlijk prostitutees te zijn. Ze staan-voor (pro-stare) wat de klant wil dat ze zijn, zodat hij voor een tijdje kan zijn wat hij wenst te zijn. Drie van die identiteiten waarvoor prostitutees nodig zijn om een spelletje mee te spelen (collusie) zijn Bisschop, Rechter en Generaal. De Bisschop heeft een biechteling nodig om die te kunnen veroordelen en een beul om zijn orders uit te voeren, de Rechter heeft een dief nodig en de Generaal een merrie.

De Rechter geeft instructies aan het meisje dat dievege moet zijn, wil hij rechter kunnen zijn. Als jij een namaakdievege bent, dan word ik een namaakrechter. Jij moet een modeldievege zijn, anders kan ik geen modelrechter zijn. Begrepen?!

Het bordeel wordt gebruikt om een identiteit die, wanneer je op je eentje bent, slechts illusie of waan is, door collusie kracht bij te zetten. Madame somt alle „identiteiten” op waarvoor haar klanten het bordeel bezoeken.

Er is één man die het bordeel niet bezoekt om iemand anders te worden — de Hoofdcommissaris van Politie. Die heeft het idee dat zijn leven zin zou hebben gehad wanneer een ander zijn identiteit zou willen aannemen, hoofdcommissaris zou willen worden. Het doet hem verdriet dat niemand wil spelen dat hij dat is: dit is in de geschiedenis van het bordeel de enige identiteit waarvoor zich nooit een klant heeft aangediend. Alle mensen zijn z'n aanvulling, z'n complement. Dat bevredigt hem niet meer. Hij is de enige die niet de identiteit van een ander wenst aan te nemen. Pas wanneer iemand anders zich met hem identificeert, zal hij het idee hebben dat zijn leven zin heeft gehad en dan is hij bereid te sterven.

De Revolutie keert zich tegen het bordeel. De revolutie die een einde wil maken aan illusie en collusie. De revolutie die wil dat iedereen zichzelf is, ernst maakt met zijn leven, is wat hij is.

(Uit: Het zelf en de anderen.

Meppel, Boom, 1970. p. 102-105).

Wat men maar half weet, staat het weten in de weg. En daar al ons weten maar half is, staat ons weten altijd het weten in de weg.

Goethe